

# Tiedon moninaisuudesta, saavutettavuudesta ja ymmärrettävyydestä

Tietoammattilaiset  
ja hyvän  
kohtaamisen taidot

IL-seminaari, 15.11.2024

Hilda Ruokolainen

[hilda.ruokolainen@abo.fi](mailto:hilda.ruokolainen@abo.fi)

Åbo Akademi

# Minusta

- PD (VTT) 2023, Informaatiotutkimus
- Informaatiotutkimuksen yliopistonlehtori, Åbo Akademi 2023–
- Tutkija, Mobile Futures -hanke 2023
- Kirjastokokemus:
  - Åbo Akademin kirjasto, 2014–15 ja 2017–18
  - Suomen Viron-instituutin kirjasto 2016



Kuva: Tinksu Wessman

# Tutkimushankkeet

**MOBILE  
FUTURES**



- Hoitavan kohtaamisen merkitys kotoutumistiedon välityksessä, 2023–
  - Monimuotoisuus, luottamus ja kaksisuuntainen kotoutuminen ([Mobile Futures](#); 2021–27)
- Yleisten kirjastojen rooli maahanmuuttajien ja pakolaisten kohtaamisessa, 2023–
  - Public Libraries for Immigrants and Refugees ([PubLIB](#)) -verkosto
- Misinformation in Encounters: A Qualitative Study of Misinformation as a Social Phenomenon
  - Väitöstutkimus, 2023

# Sisältö

- Tiedon moninaisuus
- Tiedon saavutettavuus
- Tiedon ymmärrettävyys
  
- Kohti eettistä tiedonvälitystä?

# Tiedon moninaisuus

# Väärä tieto?

## Disinformaatio

Tahallisesti  
harhaan-  
johtava tieto

## Misinformaatio

Tahaton  
virheellinen  
tieto

## Malinformaatio

Toden-  
mukainen  
tieto,  
käytetään  
vahingollisesti

Esim.

Karlova, N., & Fisher, K. (2013). A social diffusion model of misinformation and disinformation for understanding human information behaviour. *Information Research*, 18(1), paper 573.

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*.

<https://rm.coe.int/informationdisorder-toward-an-interdisciplinaryframework-for-research/168076277c>

11/13/2024

# HOW TO SPOT FAKE NEWS



## CONSIDER THE SOURCE

Click away from the story to investigate the site, its mission and its contact info.



## READ BEYOND

Headlines can be outrageous in an effort to get clicks. What's the whole story?



## CHECK THE AUTHOR

Do a quick search on the author. Are they credible? Are they real?



## SUPPORTING SOURCES?

Click on those links. Determine if the info given actually supports the story.



## CHECK THE DATE

Reposting old news stories doesn't mean they're relevant to current events.



## IS IT A JOKE?

If it is too outlandish, it might be satire. Research the site and author to be sure.



## CHECK YOUR BIASES

Consider if your own beliefs could affect your judgement.



## ASK THE EXPERTS

Ask a librarian, or consult a fact-checking site.

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2017, February 1). *How to spot fake news – IFLA in the post-truth society.*

<https://repository.ifla.org/items/c5dbfa34-7d00-47ac-8057-0183a5056438>

” These kinds of checklists are useful in many cases, but they do not necessarily address the complexity of people’s ways of dealing with information—and, perhaps more importantly, the complexity of information itself.” (Ruokolainen, 2023; s. 1)



# Ruokolainen, 2023

Tietoa! {

Todenmuk. tieto  
Misinformaatio  
Disinformaatio  
Malinformaatio

Sosiaaliset, kulttuuriset ja  
historialliset tekijät

Tilanne ja konteksti

# Tieto voi olla:      Tieto on:

- Muuttuvaa
  - Vanhentunutta
  - Fragmentaarista, hajanaista, pirstaleista
  - Epävarmaa
  - Epäselvää
  - Tulkinnanvaraista
  - Ristiriitaista
- Tilanne- ja kontekstisidonnaista

Mä voin soittaa kolmelle eri lakimiehelle ja kysyä mielipidettä. Että meillä on tällainen tilanne että mitä sun mielestä kannattaa tehdä. Ja hänellä on yks mielipide, toisella on toinen mielipide. Se voi olla ristiriitainen, sit mä soitan kolmannelle.  
(Sara, vapaaehtoinen)

# Tiedon saavutettavuus

# Saavutettavuus vs. saatavuus

- Tieto ei ole välttämättä *saavutettavaa*, vaikka se on *saatavilla*  
esim. netissä
- Saavutettavuus (esim. Henninger, 2017)
  - Moniulotteista: mm. yhteiskunnalliset, institutionaaliset, psykologiset, tietotaidolliset ja fyysiset tekijät
  - Käsittää useita lukutaitoja: mm. kansalais-, digitaalinen ja informaatiolukutaito
- Tietoa saatavilla paljon, jolloin ymmärrys ja keskustelu korostuvat



"Pitäisikö siis vapaalle keskustelulle olla enemmän aikaa, jossa turvapaikanhakijat ja heidän kanssaan toimivat voisivat kohdata vähemmän virallisesti. Ehkä tällöin keskusteluun nousevat asiat olisivat niitä "tiedän, mutta en ymmärrä" asioita. – Se, että tietää, ei tarkoita, että ymmärtää. Ohjauksen tavoitteena voisikin nähdä tiedon lisäämisen sijaan olevan ymmärryksen lisääminen." (Oikari, 2018, s. 65)

# Tiedon ymmärrettävyys

Jos mä sanon, et nyt ois hyvä jos sä menisit mielenterveysosastolle jaksoksi, eihän he ymmärrä, mitä se tarkoittaa. Pitää selventää heille, mitä se tarkoittaa.

Yritäs googlettaa, mitä tarkoittaa osastojakso, mitä se pitää sisällään ja miten ihmiset hyötyy siitä, eihän tällaista tietoa ole olemassakaan. (Karri, nuorisopalvelutyöntekijä)

OKM on antanut kouluille ohjeistuksen, että koulutusviennin kautta tulevien opiskelijoiden tulee ymmärtää, että heillä on erilainen asema kuin kansallisissa ja kansainvälisissä koulutusohjelmissa opiskelevilla opiskelijoilla. (Yle 28.2.2023)  
[Haasteena se, **miten** varmistaa opiskelijoiden ymmärrys.]

Kirjastotyöntekijä kysyy osallistujilta: "Ymmärrätkö edes vähän?" Muutama aktiivinen opiskelija nyökkää, mutisee "hmm, joo". Huomaan kuitenkin, että ryhmässä on ihmisiä, jotka käyttävät puhelinta live-kääntämiseen. (LIB 4)

# Ymmärryksen haasteita

- Miten varmistaa, että tieto välittyy?
- Miten varmistaa, että tieto *ymmärretään* ja juuri tarkoitetulla tavalla?
- *Ymmärrystä* eri tilanteissa olisi tärkeä tutkia, jotta tiedämme, mitkä merkit viestivät ymmärryksestä tai ymmärtämättömyydestä!

Ymmärsinkö oikein?  
Informaatioympäristön muutos, tiedon  
ymmärrys ja käsitteleminen

# Kohti eettistä tiedonvälitystä



# Käyttäjien moninaisuus

- Tiedon moninaisuus, saavutettavuus ja ymmärrys korostuvat, kun samaa tietoa tarvitsevat ja käyttävät eri taustoista olevat ja eri tilanteissa elävät ihmiset
  - lähes kaikki yhteiskunnallinen tieto!

## Työttömän työnhakijan velvollisuudet

Jos haet tai saat työttömyysturvaa, sinun pitää hakea kokoaikatyötä. Ainoastaan työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä saavalla työnhakijalla on oikeus työttömyysturvaan, vaikka hän ei hae kokoaikatyötä. Työttömyysturvan saamisen ehdoton edellytys on, että työnhakusi on voimassa. Työnhakusi pysyy voimassa, kun asioit TE-toimiston tai kuntakokeilun kanssa sovitulla tavalla ja sovittuna ajankohtana sekä noudatat sinulle Työmarkkinatorin Asiointi-osiossa tai muun asioinnin yhteydessä annettuja ohjeita ja määräaikoja.

Tämän lisäksi sinun pitää huolehtia seuraavista velvollisuuksista.

- Ole tavoitettavissa ja pidä yhteystietosi ajan tasalla. Voit ilmoittaa muutoksista Asiointi-osiossa tai soittaa puhelinpalveluun.
- Ota vastaan työtä, jota asiantuntijasi tai työnantaja tarjoaa. Jos asiantuntijasi tekemä työtarjous on velvoittava, ota yhteyttä työnantajaan ja ilmoitit määräajassa yhteydenotostasi.
- Ota vastaan koulutusta, jota asiantuntijasi tarjoaa. Koulustarjoukset velvoittavat, että haet työvoimakoulutukseen ja ilmoitit määräajassa hakemisestasi.
- Osallistu haastatteluihin, työnhakukeskusteluihin ja täydentäviin työnhakukeskusteluihin sekä työllistymis-, aktivointi- tai kotoutumissuunnitelman tekemiseen ja tarkistamiseen.
- Hakeudu ja osallistu kaikkiin suunnitelmassa sovittuihin tai sinulle tarjottuihin työllistymistä edistäviin palveluihin sekä tee kaikki suunnitelmassa sovitut tehtävät ja ilmoita niiden toteutumisesta.

<https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat/tietoa-tyoelamasta/tyottomuus/tyottoman-tyonhakijan-oikeudet-ja-velvollisuudet>

# Informaatiolukutaito?

- Tietoon liittyvä haavoittuvaisuus (*information vulnerability*)
  1. haavoittuvaisessa asemassa olevilla ihmisillä haasteita tiedon kanssa
  2. tieto itsessään aiheuttaa haavoittuvaisuutta
- **Onko kaikissa yhteyksissä mielekästä puhua (yksilön) informaatiolukutaidosta?**
- **Tuki tiedon kanssa**

# Kohtaaminen

- Tutkimuksissani korostuu **kohtaamisen** merkitys tiedonvälitykselle ja ymmärrykselle
  - Hoitava kohtaaminen
- Myös tieto itsessään voi jossain määrin sisältää kohtaamisen hyviä ja huonoja puolia
- Ryhmä- ja yksilökohtaamiset

→ **Eettinen tiedonvälitys**



<https://tenk.fi/fi/ajankohtaista/eettinen-tiedonjulkistaminen-lisaa-yhteiskunnallista-osallisuutta>

## Viestinnän eettiset ohjeet

Vastuullinen viestintä on enemmän kuin lain kirjaimen noudattamista. Se on viestinnän etiikan jatkuvaa pohtimista, vastuullisia linjauksia ja tekoja jokapäiväisessä viestinnässä.

Avoin, aktiivinen ja kunnioittava vuorovaikutus on viestinnän ydintä. Onnistuminen nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä edellyttää luottamusta, joka rakentuu rehellisyydelle.

<https://ven.fi/ohjeet/viestinnan-eettiset-ohjeet/>

## KIRJASTOTYÖN EETTISET PERIAATTEET

**Kirjasto on sanan- ja ilmaisuvapauden edistäjä.  
Kirjasto on tiedon saannin ja tuottamisen paikka.**

*Eettiset ohjeet on tarkoitettu julkisissa kirjastoissa ja tietopalveluissa työskenteleville ammattilaisille. Ohjeet on laatinut Kirjastoalan etiikkatyöryhmä, jonka toimeksiantajina olivat Suomen kirjastoseura, Finlands svenska biblioteksförening ja Suomen tieteellinen kirjastoseura.*

<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/misc/code-of-ethics-fi.pdf>

# Eettinen tietoasiantuntijuus?

Mitä on tämän päivän tietoasiantuntijuus moninaisen tiedon maailmassa?

- Itsensä näkeminen eettisenä toimijana
- Sekä *tiedon* että sen *käyttäjien* moninaisuuden huomiointi
- Ennakointi
- Tiedon räätälöinti ja kuratointi
- Kohtaamisiin ja suhteen luomiseen panostaminen
- Asiakkaan asiantuntijuuden ja kykyjen tunnistaminen
- Sanallistaminen
- Ymmärrykseen panostaminen (?)
- Myös epämiellyttävän tiedon välittäminen



# Lähteet & lisätietoa

Henninger, M. (2017). Government information: Literacies, behaviours and practices. *Government Information Quarterly*, 34(1), 8–15. <https://doi.org/10.1016/J.GIQ.2016.12.003>

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2017, February 1). *How to spot fake news – IFLA in the post-truth society*. <https://repository.ifla.org/items/c5dbfa34-7d00-47ac-8057-0183a5056438>

Karlova, N., & Fisher, K. (2013). A social diffusion model of misinformation and disinformation for understanding human information behaviour. *Information Research*, 18(1), paper 573.

Oikari, J. (2018). *Tässä elämä on: Toimintatutkimus turvapaikanhakijoiden ohjauksesta ja sen kehittämisestä*. [Pro gradu - tutkielma] Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104511/1541075472.pdf?sequence=1>

Ruokolainen, H. (2023). *Misinformation in Encounters: A Qualitative Study of Misinformation as a Social Phenomenon*. Information Studies Faculty of Social Sciences, Business and Economics, and Law, Åbo Akademi University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4278-6>

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. <https://rm.coe.int/informationdisorder-toward-an-interdisciplinaryframework-for-research/168076277c>

Tiedon moninaisuudesta, saavutettavuudesta ja ymmärrettävyydestä: Tietoammattilaiset ja hyvän kohtaamisen taidot © 2024 by Hilda Ruokolainen is licensed under CC BY-NC-ND 4.0. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>